

Vijeće Europe

EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

ČETVRTI ODJEL

PREDMET HORVAT PROTIV HRVATSKE

(Zahtjev br. 51585/99)

PRESUDA

STRASBOURG

26. srpnja 2001.

KONAČNA
26/10/2001

Ova će presuda postati konačnom pod okolnostima utvrđenim u članku 44., stavku 2. Konvencije. Ona može podlijegati uredničkoj reviziji.

U predmetu Horvat protiv Hrvatske,

Europski sud za ljudska prava (Četvrti odjel), zasjedajući u vijeću u sastavu:

g. G. RESS, *predsjednik*

g. A. PASTOR RIDRUEJO,

g. I. CABRAL BARRETO,

g. V. BUTKEVYCH,

gđa N. VAJIĆ,

g. J. HEDIGAN,

g. M. PELLONPÄÄ, *suci,*

i g. V. BERGER, *tajnik Odjela,*

nakon vijećanja zatvorenog za javnost održanog 16. studenoga 2000. i 10. srpnja 2001.,

donosi sljedeću presudu koja je usvojena 10. srpnja 2001. :

POSTUPAK

1. Postupak u ovom predmetu pokrenut je na temelju zahtjeva (br. 51585/99) protiv Republike Hrvatske kojeg je hrvatska državljanka Ankica Horvat ("podnositeljica zahtjeva") podnijela Sudu na temelju članka 34. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda ("Konvencija") dana 20. travnja 1999.
2. Podnositeljicu zahtjeva, kojoj je odobrena pravna pomoć, na sudu je zastupao g. Zvonko Nogolica, odvjetnik iz Zagreba (Hrvatska). Hrvatsku Vladu ("Vlada") zastupala je njena zastupnica, gđa Lidija Lukina Karajković.
3. Podnositeljica zahtjeva je tvrdila da, protivno članku 6., stavku 1. Konvencije, građanski postupak kojeg je ona pokrenula nije bio okončan u razumnom roku, te da, protivno članku 13. Konvencije, nije imala na raspolaganju djelotvorno pravno sredstvo u odnosu na duljinu tog postupka.
4. Zahtjev je dodijeljen Četvrtom odjelu Suda (pravilo 52., stavak 1. Poslovnika Suda). U okviru tog Odjela, vijeće koje je trebalo razmatrati predmet (članak 27., stavak 1. Konvencije) sastavljeno je u skladu s pravilom 26., stavkom 1. Poslovnika Suda.
5. Odlukom od 16. studenog 2000. vijeće je zahtjev proglasilo dopuštenim, te odlučilo, nakon savjetovanja sa strankama, da nije potrebna rasprava o osnovanosti zahtjeva (pravilo 59., stavak 2., *in fine*).

6. I podnositeljica zahtjeva i Vlada podnijeli su pismena očitovanja o osnovanosti zahtjeva, a svaka je stranka dostavila pisani odgovor na očitovanje druge stranke.

ČINJENICE

I. OKOLNOSTI PREDMETA

7. Dana 19. listopada 1992. podnositeljica zahtjeva pozajmila je poduzeću "M.J.B." iz Zagreba 10.000 njemačkih maraka (DEM) na razdoblje od 3 mjeseca uz kamatnu stopu od 27%. Dana 23. studenog 1992. ona je pozajmila poduzeću "Z.I.P." iz Zagreba 20.390 DEM na razdoblje od mjesec dana uz kamatnu stopu od 20%.

8. Budući da spomenuta poduzeća nisu vratila zajmove, podnositeljica zahtjeva pokrenula je postupak protiv poduzeća "Z.I.P." i "M.J.B." na Općinskom sudu u Zagrebu.

1. Postupak protiv poduzeća "Z.I.P." i Ž.M.

9. Postupak protiv poduzeća "Z.I.P." i njegovog navodnog vlasnika Ž. M. započeo je dana 29. ožujka 1995. kada je podnositeljica zahtjeva, zajedno s još 39 drugih tužitelja, podnijela tužbu za povrat zajma.

10. Dana 17. svibnja 1995. sud je zatražio od odvjetnika podnositeljice zahtjeva da dostavi adresu drugotuženika. Dana 23. svibnja 1995. odvjetnik podnositeljice zahtjeva dostavio je dotičnu adresu.

11. Ročište je bilo zakazano za 4. listopada 1995., ali je odgođeno jer nisu pristupili tuženici. Ispostavilo se da tuženici nisu zaprimili obavijest o datumu ročišta jer je naznačena adresa bila netočna. Sud je od odvjetnika podnositeljice zahtjeva zatražio da u roku od 30 dana dostavi točnu adresu tuženika.

12. Slijedeće je ročište bilo zakazano za 24. siječnja 1996. Međutim, čini se da je u međuvremenu poduzeće "Z.I.P." prestalo postojati, a kako je adresa Ž.M.-a i dalje bila nepoznata, sud je naložio odvjetniku podnositeljice zahtjeva da od Centra za socijalnu skrb zatraži da Ž.M.-u postavi pravnog zastupnika¹.

13. Dana 20. lipnja 1996. odvjetnik podnositeljice zahtjeva obavijestio je sud da je Centar za socijalnu skrb Zagreb odlukom donesenom dana 11. ožujka 1996. Ž.M.-u postavio pravnog zastupnika.

14. Dana 13. rujna 1996. sud je zatražio od odvjetnika posnositeljice zahtjeva da u roku od 30 dana dostavi izvod iz registra Trgovačkog suda u Zagrebu o pravnom statusu poduzeća "Z.I.P."

15. Slijedeće ročište zakazano za 2. prosinaca 1999. bilo je također odgođeno zbog izostanka tuženika. Ponovno se ispostavilo da "Z.I.P." i Ž.M. nisu primili obavijest o datumu

¹ Engleski "legal representative", vjerojatno "staratelj za poseban slučaj"

ročišta jer je naznačena adresa bila netočna. Sud je pozvao odvjetnika podnositeljice zahtjeva da ga u roku od 30 dana obavijesti o tome je li poduzeće "Z.I.P." prestalo postojati.

16. Prema navodima Vlade, na sljedećem ročištu održanom 7. lipnja 2000. Sud je, na zahtjev stranaka, donio odluku da se postupak vrati u *status quo ante* (zahtjev za povrat u prijašnje stanje). Zbog izostanka "Z.I.P."-a ročište je odgođeno za 17. listopada 2000. Čini se da je postupak pred Općinskim sudom u Zagrebu još u tijeku.

2. Postupak protiv poduzeća "M.J.B." i B.J.-a

17. Postupak protiv poduzeća "M.J.B." i navodnog vlasnika tog poduzeća B.J.-a započeo je 30. ožujka 1995. kad je podnositeljica zahtjeva, zajedno s još 30 drugih tužitelja, podnijela tužbu Općinskom sudu u Zagrebu za povrat zajma.

18. Sud je od odvjetnika podnositeljice zahtjeva zatražio da dostavi adresu B.J. Dana 25. kolovoza 1995. odvjetnik podnositeljice zahtjeva obavijestio je sud o adresi B.J..

19. Ročište zakazano za 2. listopada 1995. odgođeno je zbog izostanka tuženika. Ispostavilo se da "M.J.B." više nije na svojoj prijašnjoj adresi, a da je B.J. u pritvoru. Odvjetnik podnositeljice zahtjeva obavijestio je Sud da je B.J. puštena iz pritvora, te je zatražio da se pozivi za sljedeća ročišta pošalju tuženicima na iste adrese kao i prije.

20. Ročište 27. studenoga 1995. ponovno je odgođeno zbog izostanka tuženika. Čini se da je poduzeće "M.J.B." u međuvremenu prestalo postojati, te da je B.J. promijenio adresu. Sud je pozvao odvjetnika podnositeljice zahtjeva da ga u roku od 30 dana obavijesti o tome je li poduzeće "M.J.B." u stvari prestalo postojati, i o tome koja je točna adresa B.J.

21. Dana 7. prosinca 1995. odvjetnik podnositeljice zahtjeva obavijestio je sud o adresi tuženika.

22. Sljedeće ročište 14. veljače 1996. također je odgođeno zbog izostanka tuženika iz istih razloga kao i prije, to jest, zbog toga što je poduzeće "M.J.B." prestalo postojati, te zbog toga što je B.J. promijenila adresu. Sud je odlučio izvršiti uvid u kazneni spis broj KO-1574/93 na istom sudu gdje je pokrenut kazneni postupak protiv B.J., a kako bi se pribavila njezina prava adresa. Na taj je način Sud došao do njezine adrese.

23. Rješenjem od 11. rujna 1996., od odvjetnika podnositeljice zahtjeva zatraženo je da sudu dostavi izvadak iz registra Trgovačkog suda u Zagrebu o pravnom statusu poduzeća "M.J.B..".

24. Dana 20. rujna 1996. odvjetnik podnositeljice zahtjeva dostavio je traženu ispravu.

25. Sljedeće ročište zakazano za 7. studenoga 1997. odgođeno je zbog izostanka tuženika. Isprave su ukazivale na to da oni nisu primili obavijest o datumu ročišta .

26. Sljedeće ročište zakazano za 26. siječnja 1998. odgođeno je zbog istog razloga. Sud je pozvao odvjetnika podnositeljice zahtjeva da u roku od 60 dana dostavi točnu adresu B.J..

27. Dana 6. veljače 1998. odvjetnik podnositeljice zahtjeva obavijestio je sud da je u policijskoj evidenciji B.J. prijavljena na istoj adresi kao i prije. Odvjetnik je predložio da se B.J. postavi pravni zastupnik.
28. Dana 13. veljače 1998. sud je odvjetniku podnositeljice zahtjeva naložio da od Centra za socijalnu skrb Zagreb zatraži da se B.J. postavi pravni zastupnik.
29. Dana 2. travnja 1998. odvjetnik podnositeljice zahtjeva obavijestio je sud da je Centar za socijalnu skrb Zagreb svojom odlukom od 26. ožujka 1998. B.J. postavio pravnog zastupnika.
30. Prema navodima Vlade, na sljedećem ročištu zakazanom za 2. srpnja 1998. sud je donio presudu zbog izostanka protiv B.J. Iz raspoloživih je isprava bilo vidljivo da je poduzeće "M.J.B." prestalo postojati.
31. Dana 22. srpnja 1998. sud je poslao dopis Trgovačkom sudu u Zagrebu tražeći potvrdu o pravnom statusu poduzeća "M.J.B.". Dana 24. rujna 1998. sud je od Trgovačkog suda u Zagrebu primio dopis s potvrdom koja je greškom sadržavala podatke o nekom drugom poduzeću, a ne o poduzeću "M.J.B."
32. Dana 13. travnja 2000. sud je ponovno poslao dopis Trgovačkom sudu u Zagrebu želeći doznati da li poduzeće "M.J.B." još uvijek postoji. Istog dana sud je i od odvjetnika podnositeljice zahtjeva zatražio da dostavi istu informaciju. Čini se da je postupak pred Općinskim sudom u Zagrebu još uvijek u tijeku.

II. MJERODAVNO DOMAĆE PRAVO

33. Mjerodavne dijelovi Ustavnog zakona o Ustavnom sudu (stupio na snagu 24. rujna 1999. - u daljnjem tekstu "Ustavni zakon o Ustavnom sudu") glase kako slijedi:

Članak 59., stavak 4.²

«Ustavni sud iznimno može ispitati ustavnu tužbu prije nego budu iscrpljena druga dostupna pravna sredstva, ako je uvjeren da pobijani akt, ili nedonošenje tog akta u razumnom roku, grubo krši ustavna prava i slobode stranke i da bi, ako ne djeluje, stranka bila izložena riziku nastupa ozbiljnih i nepopravljivih posljedica.»

PRAVO

I. VLADIN PRIGOVOR GLEDE ISCRPLJENJA DOMAĆIH PRAVNIH SREDSTAVA

² Prijevod s engleskog. Izvorni tekst članka 59., stavka 4. glasi:

“Ustavni sud iznimno može pokrenuti postupak po ustavnoj tužbi i prije negoli je iscrpljen pravni put ako utvrdi da je potpuno razvidno da se pobijanim aktom, odnosno nedonošenjem akta u razumnom roku grubo vrijeđaju ustavna prava ili slobode i da bi nepokretanjem postupka za podnositelja tužbe mogle nastupiti teške i nepopravljive posljedice.”

34. Vlada poziva Sud da odbije zahtjev zbog toga što podnositeljica zahtjeva nije iscrpila domaća pravna sredstva. U tom pogledu, Vlada navodi da podnositeljica zahtjeva nije podnijela ustavnu tužbu u skladu sa člankom 59., stavkom 4. nedavno izmijenjenog Ustavnog zakona o Ustavnom sudu. Taj zakon iznimno dopušta Ustavnom sudu ispitati ustavnu tužbu prije nego budu iscrpljena druga dostupna pravna sredstva u slučajevima kad je razvidno kako postoji ozbiljan rizik da su povrijeđena ustavna prava i slobode stranke i da bi zbog toga što mjerodavne vlasti nisu donijele odluku, mogle nastupiti teške i nepopravljive posljedice.

35. Vlada nadalje tvrdi da je, osim ustavne tužbe u skladu sa člankom 59., stavkom 4. Ustavnog zakona o Ustavnom sudu, podnositeljica zahtjeva mogla zatražiti od predsjednika Općinskog suda u Zagrebu i Ministarstva pravosuđa da ubrzaju postupak.

36. Podnositeljica zahtjeva se ne slaže s Vladom.

37. Sud podsjeća da pravilo o iscrpljenju domaćih pravnih sredstava iz članka 35. stavka 1. Konvencije obvezuje one koji žele svoj predmet protiv države predati pred međunarodno sudsko tijelo da prvo iskoriste pravna sredstva iz svog nacionalnog pravnog sustava. Na taj su način države oslobođene od toga da za svoje radnje odgovaraju pred međunarodnim tijelom prije nego što su imale mogućnost ispraviti stvari kroz svoje pravne sustave. Ovo se pravilo temelji na predmijevi koja je odražena u članku 13. Konvencije – a s kojim je blisko povezana – kako je u domaćem sustavu na raspolaganju učinkovito sredstvo u odnosu na navodnu povredu, bez obzira na to jesu li odredbe Konvencije preuzete u nacionalno pravo ili nisu. Na taj je način to važan vid načela prema kojem je mehanizam zaštite uspostavljen Konvencijom supsidijaran nacionalnim sustavima kojima se štite ljudska prava (vidi, *inter alia*, presudu *Handyside v. United Kingdom*, od 7. prosinca 1976., Serija A, br. 24, str. 22, stavak 48. i presudu *Aksoy v. Turkey* od 18. prosinca 1996., *Reports of Judgments, Judgments and Decisions* 1996-VI, str. 2275, 2276, stavak 51.).

38. Na temelju članka 35. Konvencije, podnositelj zahtjeva bi trebao imati redovni put do pravnih sredstava koja su dostupna i dovoljna da osiguraju naknadu u odnosu na navodne povrede. Postojanje pravnih sredstava u pitanju mora biti dovoljno sigurno ne samo u teoriji, nego i u praksi, a ako to nije tako, tada će tim pravnim sredstvima nedostajati potrebna dostupnost i učinkovitost (vidi, *inter alia*, presudu *Vernillo v. France* od 20. veljače 1991., Serija A, br. 198, str. 11-12, st. 27., i *Dalia v. France*, br. 26102/95, st. 38., ECHR 1998-I).

39. Nadalje, na području iscrpljivanja domaćih sredstava postoji podjela tereta dokaza. Na Vladi koja se poziva na to da pravna sredstva nisu bila iscrpljena je da uvjeri Sud da je to pravno sredstvo bilo učinkovito, na raspolaganju u teoriji i praksi u relevantno vrijeme, to jest, da je bilo dostupno, da je moglo ispraviti povrede u odnosu na prigovore podnositelja zahtjeva i da je nudilo razumne izgleda za uspjeh. Međutim, kada se razrješi ovo pitanje tereta dokaza, na podnositelju zahtjeva je da dokaže da je pravno sredstvo na koje se poziva Vlada bilo doista iscrpljeno ili je iz nekog razloga bilo nedostatno i nedjelotvorno u osobitim okolnostima predmeta ili su postojale posebne okolnosti zbog kojih su on ili ona bili oslobođeni tog uvjeta.

40. Sud želi naglasiti da se prilikom primjene pravila mora dostatno uzeti u obzir da se ono primjenjuje u kontekstu mehanizma za zaštitu ljudskih prava kojeg su se ugovorne stranke sporazumjele uspostaviti. Stoga je on priznao da se pravilo koje se odnosi na domaća pravna sredstva mora primjenjivati uz određen stupanj fleksibilnosti, te bez pretjeranog

formalizma (vidi presudu *Cardot v. France* od 19. ožujka 1991., Serija A br. 200, str.18, st.34). Sud je nadalje, priznao da pravilo o iscrpljivanju domaćih pravnih sredstava nije ni apsolutno, niti se može primijeniti automatski; prilikom ispitivanja je li bilo poštivano, bitno je uzeti u obzir određene okolnosti svakog pojedinog predmeta (vidi presudu *Van Oosterwijck v. Belgium* od 6. studenog 1980., Serija A, br. 40, str. 18, st. 35). To između ostalog znači da se mora realno uzeti u obzir ne samo postojanje formalnih pravnih sredstava u pravnom sustavu dotične ugovorne stranke, već i sveukupni pravni i politički kontekst unutar kojeg one djeluju, kao i osobne prilike podnositelja zahtjeva (vidi presudu *Akdivar and Others v. Turkey* od 16. rujna 1996., Reports of Judgements and Decisions 1996-IV, str. 1210-1211, st. 65-68).

41. U ovom predmetu Sud primjećuje kako se smatra da je postupak na temelju članka 59. stavka 4. Ustavnog zakona o Ustavnom sudu pokrenut samo ako Ustavni sud, nakon prethodnog ispitivanja tužbe, odluči da je dopusti. Tako, iako osoba o kojoj se radi može podnijeti ustavnu tužbu izravno Ustavnom sudu, formalno pokretanje takvog postupka ovisi o diskrecijskoj ocjeni tog suda.

42. Nadalje, da bi stranka mogla podnijeti ustavnu tužbu na temelju ove odredbe, moraju se ispuniti dva kumulativna uvjeta. Prvo, treba doći to teške povrede ustavnih prava podnositelja zahtjeva na temelju činjenice da u razumnom roku nije donesena nikakva odluka, i, drugo, mora postojati rizik nastupa teških i nepopravljivih posljedica za podnositelja zahtjeva.

43. Sud primjećuje da su izrazi poput "teške povrede", te "teške i nepopravljive posljedice" podložni raznim i širokim tumačenjima. U ovom predmetu ostaje otvoreno pitanje u kojoj je mjeri podnositeljica zahtjeva izložena riziku nepopravljivih posljedica s obzirom na to da se predmet odnosi na njezinu građansku tužbu za isplatu.

44. Sud nadalje primjećuje da formulacije mnogih zakona nisu u potpunosti precizne. Zbog potrebe da se izbjegne pretjerana krutost i ide u korak s okolnostima koje se mijenjaju, mnogi su zakoni neizbježno umotani u izraze koji su, u manjoj ili većoj mjeri, neodređeni. (vidi, na primjer, *mutatis mutandis*, presudu *Müller and Others v. Switzerland* od 24. svibnja 1988., Serija A, br. 133, str. 20, st. 29 i presudu *Kokkinakis v. Greece* od 25. svibnja 1993., Serija A, br.260-A, str. 19, st.40). Tumačenje i primjena takvih odredaba ovisi o praksi (vidi *mutatis mutandis* *Kokkinakis v. Greece* naprijed citirana, str.19, st. 40 i *Mangualde Pinto v. France* (dec.), br. 43491/98, 5. prosinca 2000., neobjavljeno). U ovom predmetu Vlada je Sudu dostavila samo jedan predmet u kojem je Ustavni sud donio odluku na temelju članka 59., stavka 4. Ustavnog zakona o Ustavnom sudu kako bi potkrijepila svoju tvrdnju koja se odnosi na dostatnost i djelotvornost pravnog sredstva. Nije na Sudu da donosi odluku o nekom pitanju hrvatskog prava koja još uvijek nije riješeno. (vidi, *mutatis mutandis*, presudu *De Jong, Baljet and Van den Brink* od 22. svibnja 1984., Serija A, br. 77, str. 19, st. 39.). Međutim, nepostojanje daljnje sudske prakse ukazuje na trenutnu nesigurnost ovog pravnog sredstva u praktičnom smislu. Prema mišljenju Suda, samo jedan predmet kojeg je navela Vlada nije dostatan kako bi se pokazalo da postoji ustaljena nacionalna sudska praksa koja bi dokazala djelotvornost ovog pravnog sredstva .

45. U svjetlu naprijed navedenog, Sud smatra da se tužba na temelju članka 59., stavka 4. Ustavnog zakona o Ustavnom sudu ne može s dovoljnom razinom sigurnosti smatrati djelotvornim pravnim sredstvom u predmetu podnositeljice zahtjeva.

46. Što se tiče Vladine tvrdnje da podnositeljica zahtjeva nije poduzela nikakve korake radi ubrzanja postupka, Sud podsjeća da se u odnosu na trajanje građanskog postupka, pitanje načina na koji je podnositeljica zahtjeva mogla ubrzati postupak tiče osnovanosti zahtjeva (vidi *X. v. the Federal Republic of Germany*, zahtjev br. 8961/80., Odluka Komisije od 8. prosinca 1981., DR 26, str. 200, 205, i *D. v. Belgium*, zahtjev br. 12686/87, Odluka Komisije od 3. listopada 1990., DR 66, str. 109., 110).

47. Treba također naglasiti da i ostala pravna sredstva koja navodi Vlada, na primjer, zahtjev predsjedniku Općinskog suda u Zagrebu ili Ministarstvu pravosuđa za ubrzanje postupka, predstavljaju hijerarhijski priziv, odnosno, ništa drugo nego obavijest upućenu nadzornom tijelu s prijedlogom da upotrijebi svoje ovlasti ako smatra da je to primjereno. U slučaju da se takav priziv podnese, nadzorno tijelo može, a ne mora pozvati na odgovornost službenika protiv kojeg je hijerarhijski priziv usmjeren, ako smatra da priziv nije očito neutemeljen. U suprotnom, ono neće poduzeti nikakve korake. Ako se pokrene postupak, on će se odvijati isključivo između nadzornog tijela i dotičnih službenika. Podnositeljica zahtjeva ne bi bila stranka u takvom postupku, i mogla bi biti samo obaviještena o tome kako je nadzorno tijelo riješilo njen priziv (vidi, *mutatis mutandis*, *J. Karrer, S. Fuchs i F. Kodrnja v. Austria*, zahtjev br. 7464/76, Odluka Komisije od 5. prosinca 1978., DR 14, str. 51, 54).

48. U naprijed navedenim okolnostima, Sud stoga primjećuje da u Hrvatskoj ne postoji stvarno pravno sredstvo koje bi omogućilo osobi žaliti se zbog predugog trajanja postupka (vidi, *mutatis mutandis*, *Tome Mota v. Portugal* (dec.), br. 32082/96, ECHR 1999-IX), te smatra da je podnositeljica zahtjeva bila u pravu kad je smatrala da niti jedno drugo pravno sredstvo na nacionalnoj osnovi ne bi bilo djelotvorno u odnosu na njenu tužbu. Sud, stoga, nalazi da nisu postojala primjerena i djelotvorna pravna sredstva u smislu članka 35. Konvencije koja je podnositeljica zahtjeva trebala iscrpiti. Sud dakle odlučuje da Vladin prigovor koji se temelji na neiscrpljivanju domaćih pravnih sredstava ne može biti prihvaćen.

II. NAVODNA POVREDA ČLANKA 6., STAVKA 1., KONVENCIJE

49. Podnositeljica zahtjeva prigovara da postupci koji se odnose na njene građanske tužbe za isplatu nisu okončani u razumnom roku kako propisuje članak 6., stavka 1, Konvencije, čiji mjerodavni dio glasi kako slijedi:

"Radi utvrđivanja svojih prava i obaveza građanske naravi..., svatko ima pravo da...sud...u razumnom roku ispita njegov slučaj"

A. Razdoblje koje treba uzeti u obzir

50. Sud prvo primjećuje da su postupci započeli 29. ožujka 1995. odnosno 30. ožujka 1995., kad je podnositeljica zahtjeva podnijela Općinskom sudu u Zagrebu svoje građanske tužbe za povrat zajma. Međutim, razdoblje koje spada u nadležnost Suda nije počelo na te datume, već 5. studenoga 1997., kada je Konvencija stupila na snagu u odnosu na Hrvatsku (vidi presudu *Foti and Others v. Italy* od 10. prosinca 1982., Serija A, br. 56, str. 18, st. 53.). Postupci su trenutno u tijeku pred provostupanjskim sudom. Dakle, oni do sada traju više od šest godina, od kojih tri godine i osam mjeseci spadaju u razdoblje koje Sud treba ispitivati.

51. Sud nadalje primjećuje da je, u svrhu određivanja razumnosti duljine vremenskog razdoblja u pitanju, potrebno uzeti u obzir i stanje predmeta na dan 5. studenoga 1997. (vidi

među drugim izvorima, *Styranowski v. Poland*, br. 28616/95, ECHR 1998-VIII). U vezi s tim, Sud primjećuje da su u trenutku stupanja na snagu Konvencije u odnosu na Hrvatsku, oba postupka trajala oko 2 i pol godine.

B. Primjenjivi kriteriji

52. Sud podsjeća da se razumnost duljine postupka mora ocijeniti u svjetlu okolnosti predmeta i imajući na umu kriterije utvrđene njegovom sudskom praksom, i to osobito složenost predmeta, ponašanje podnositelja zahtjeva i nadležnih vlasti, kao i važnost onoga što se za podnositelja zahtjeva dovodi u pitanje u sporu (vidi nedavne izvore, presudu *Humen v. Poland* od 15. listopada 1999. [GC], br. 26614/95, 15. listopada 1999., neobjavljeno, stavak 60., te *Comingersoll S.A. v. Portugal* [GC], br. 35382/97, ECHR 2000-IV).

C. Ocjena Suda

53. Vlada tvrdi da su oba predmeta do određene mjere složena jer ni tužitelji ni Općinski sud u Zagrebu nisu mogli utvrditi točne adrese tuženika.

54. Podnositeljica zahtjeva tvrdi da je utvrditi adrese tuženika bila dužnost policije.

55. Sud se slaže da je bilo teško utvrditi adrese tuženika. Međutim, prema hrvatskom pravu, kad se tuženik nalazi na nepoznatoj adresi moguće je zatražiti od Centra za socijalnu skrb da takvom tuženiku postavi pravnog zastupnika. Iako je podnositeljica zahtjeva pokrenula postupke krajem ožujka 1995., do postavljanja pravnog zastupnika u postupku protiv Ž.M. prošla je godina dana, odnosno tri godine u postupku protiv B.J. Osim toga, Sud nalazi da u ovim predmetima nema nikakvih okolnosti zbog kojih bi oni bili složeni.

56. Glede ponašanja podnositeljice zahtjeva, Vlada tvrdi da je podnositeljica zahtjeva pridonijela trajanju postupaka jer nije dostavila točne adrese tuženika. Osim toga, ona nije podnijela zahtjev za ubrzanje postupaka predsjedniku Općinskog suda u Zagrebu ili Ministarstvu pravosuđa.

57. Što se tiče pitanja ponašanja podnositeljice zahtjeva, potrebno je primijetiti da Vlada nije dokazala da je mogućnost za ubrzanje postupka koju je podnositeljica zahtjeva imala bila stvarna. Unatoč podacima koje je Vlada dostavila, Sud ne nalazi utvrđenim da bi takav korak imao ikakve izgleda za uspjeh, imajući, osim toga, na umu diskrecijske ovlasti nadležnih sudskih vlasti. U tim okolnostima, ne čini se da je navodna pasivnost podnositeljice zahtjeva pridonijela usporavanju postupaka.

58. Glede postupanja vlasti, Vlada tvrdi da su domaći sudovi pokazali revnost u vođenju postupaka. Vlada, nadalje, navodi da je Općinski sud u Zagrebu stalno suočen s problemima vezanim za prekomjerni broj predmeta, jer svaki sudac u građanskom odjelu tog suda rješava više od 1.000 predmeta.

59. Sud primjećuje da je u razdoblju koje se uzima u obzir postupak u predmetu protiv "Z.I.P." i Ž.M. bio neaktivan od 5. studenog 1997. do 2. prosinca 1999, što iznosi više od dvije godine. Postupak u predmetu protiv "M.J.B." i B.J. bio je neaktivan od 22. srpnja 1998. do 13. travnja 2000., što iznosi jednu godinu, osam mjeseci i 21 dan. Sud stoga nije našao uvjerljivima Vladina objašnjenja za odugovlačenja. On podsjeća da je dužnost država

ugovornica organizirati svoje pravosudne sustave na takav način da mogu svakome jamčiti donošenje konačne odluke o sporovima koji se odnose na građanska prava i obveze u razumnom roku (vidi, među drugim izvorima, *G. H. v. Austria*, nr. 31266/96, stavak 20., 3. listopada 2000., neobjavljeno).

60. U svjetlu kriterija utvrđenih u svojoj sudskoj praksi i imajući na umu sve okolnosti ovog predmeta, Sud smatra da duljina postupaka koji još traju pred prvostupanjskim sudom, a koja duljina je predmet prigovora, nije u skladu sa zahtjevom razumnog roka. Stoga je došlo do povrede članka 6., stavka 1. Konvencije u odnosu na oba postupka.

III. NAVODNA POVREDA ČLANKA 13. KONVENCIJE

61. Podnositeljica zahtjeva također navodi da nema na raspolaganju djelotvorno pravno sredstvo za pokretanje pitanja prekomjernog trajanja postupka u njenim predmetima. Stoga je prema njenom mišljenju došlo do povrede članka 13., Konvencije kojim se predviđa sljedeće:

“Svatko čija su prava i slobode koje su priznate u ovoj Konvenciji povrijeđene ima pravo na djelotvorna pravna sredstva pred domaćim državnim tijelom čak i u slučaju kad su povredu počinile osobe koje su djelovale u službenom svojstvu.”

62. Vlada poziva Sud da ovaj dio zahtjeva proglasi očito neosnovanim. Vlada tvrdi da je podnositeljica zahtjeva imala na raspolaganju mogućnost podnošenja zahtjeva predsjedniku Općinskog suda u Zagrebu ili Ministarstvu pravosuđa da se postupci ubrzaju, kao i zahtjeva u skladu sa člankom 59., stavkom 4. Ustavnog zakona o Ustavnom sudu. Vlada smatra da ove mogućnosti predstavljaju djelotvorna pravna sredstva u odnosu na trajanje postupka u predmetima podnositeljice zahtjeva.

63. Sud, prije svega, podsjeća da je točno tumačenje članka 13., Konvencije da ova odredba jamči djelotvorno pravno sredstvo pred nacionalnom vlašću za navodnu povredu zahtjeva iz članka 6., stavka 1. da predmet treba ispitati u razumnom roku (vidi, *Kudla v. Poland*, br. 30210/96, st. 156, ECHR 2000-XI).

64. Što se tiče zamolbe za ubrzanje postupka predsjedniku Općinskog suda u Zagrebu ili Ministarstvu pravosuđa, Sud ponavlja da takva zamolba predstavlja hijerarhijski priziv i da se ne može smatrati pravnim sredstvom u odnosu na duljinu građanskog postupka (vidi točku 47. ove presude).

65. Što se tiče zahtjeva na temelju članka 59., stavka 4. Ustavnog zakona o Ustavnom sudu, Sud ponavlja da on ne predstavlja djelotvorni pravni lijek u odnosu na duljinu građanskog postupka, kao što je već prethodno objasnio (vidi točke 41.-45. ove presude).

66. Prema tome, Sud nalazi da je u ovom predmetu došlo do povrede članka 13. Konvencije jer podnositeljica zahtjeva nema na raspolaganju domaće pravno sredstvo kojim bi mogla ostvariti svoje pravo na "ispitivanje slučaja u razumnom roku" u oba predmeta, kao što je zajamčeno člankom 6., stavkom 1. Konvencije.

IV. PRIMJENA ČLANKA 41. KONVENCIJE

67. Članak 41. Konvencije predviđa sljedeće:

"Ako Sud utvrdi da je došlo do povrede Konvencije ili dodatnih protokola, a unutarnje pravo visoke ugovorne stranke omogućava samo djelomičnu odštetu, Sud će, prema potrebi, dodijeliti pravednu naknadu povrijeđenoj stranci."

A. Odšteta

68. U odnosu na nematerijalnu štetu, podnositeljica zahtjeva tražila je iznos od 70.000 hrvatskih kuna (HRK).

69. Vlada je od Suda zatražila da ocijeni iznos pravedne naknade koja bi se dodijelila na temelju njegove sudske prakse u građanskim predmetima u kojima je bila potrebna uobičajena revnost.

70. Sud prihvaća da je podnositeljica zahtjeva pretrpjela štetu nematerijalne naravi zbog duljine građanskog postupka kojeg je pokrenula. Temeljeći svoju ocjenu na pravičnoj osnovi i imajući na umu okolnosti predmeta – osobito činjenicu da se radi o dva postupka, sveukupno trajanje tih postupaka i osobnu situaciju podnositeljice zahtjeva – Sud dodjeljuje podnositeljici zahtjeva 20.000 hrvatskih kuna (HRK), kao naknadu nematerijalne štete.

B. Troškovi i izdaci

71. Podnositeljica zahtjeva koja je primila pravnu pomoć Vijeća Europe vezano za izlaganje svog predmeta, nije tražila da joj se naknade troškovi i izdaci. Prema tome, Sud u odnosu na to ne dodjeljuje nikakav iznos.

C. Zatezna kamata

72. Prema informacijama koje ima Sud, zakonska kamatna stopa koja se u Hrvatskoj primjenjuje na dan donošenja ove presude iznosi 18% godišnje.

IZ TIH RAZLOGA, SUD JEDNOGLASNO

1. *Odbacuje* Vladin prigovor o neiscrpljivanju domaćih pravnih sredstava;
2. *Smatra* da je došlo do povrede članka 6., stavka 1. Konvencije u odnosu na oba postupka;
3. *Smatra* da je došlo do povrede članka 13. Konvencije;
4. *Smatra*

(a) da tužena država treba, u roku od tri mjeseca od dana kada presuda postane konačna u skladu sa člankom 44., stavkom 2. Konvencije, podnositeljici zahtjeva isplatiti 20.000 (dvadeset tisuća) hrvatskih kuna u odnosu na nematerijalnu štetu.

(b) da se nakon proteka naprijed navedena tri mjeseca do namirenja plaća obična kamata prema godišnjoj stopi od 18%

5. *Odbija* ostatak zahtjeva podnositeljice zahtjeva za pravednu naknadu.

Sastavljeno na engleskom i upućeno u pisanom obliku dana 26. srpnja 2001. u skladu s pravilom 77., stavicima 2. i 3. Poslovnika Suda.

Vincent BERGER
Tajnik

Georg RESS
Predsjednik